

คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาตาม มาตรา 46: ศึกษากรณีศาลมีคำพิพากษา
คดีส่วนอาญายกฟ้องด้วยเหตุ ยกประโยชน์แห่งข้อสงสัยแก่จำเลย

พิมพ์มล วรรณนะหทัย¹

ดร.กรรกริรมย์ โกมลารชุน²

บทคัดย่อ

ในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 บัญญัติว่า ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา ทั้งนี้ เพื่อช่วยให้การพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาสามารถดำเนินคดีไปอย่างรวดเร็วและเกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหาย แต่ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาถือหลักในเรื่องดังกล่าวว่า หากศาลในคดีอาญาพิพากษาลงโทษจำเลยโดยฟังว่าจำเลยกระทำความผิดหรือพิพากษายกฟ้องโดยฟังว่าพยานหลักฐานของโจทก์ยังไม่เพียงพอ ฟังไม่ได้ว่าจำเลยกระทำความผิด การพิพากษา คดีส่วนแพ่งก็ต้องฟังข้อเท็จจริงไปตามคำพิพากษาคดีส่วนอาญาว่า จำเลยเป็นผู้กระทำความผิด เป็นผู้กระทำละเมิดต่อผู้เสียหาย หรือจำเลยไม่ได้กระทำความผิด ไม่ได้กระทำละเมิดต่อผู้เสียหาย แต่ในกรณีที่ศาลในคดีอาญาพิพากษายกฟ้องโดยฟังว่าพยานหลักฐานของโจทก์มีความสงสัยตามสมควรว่า จำเลยกระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสองนั้น แนวคำพิพากษาศาลฎีกายังมีความไม่แน่นอน คดีแพ่งบางคดีก็นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 มาใช้ โดยถือว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด ไม่ได้กระทำละเมิดต่อผู้เสียหาย แต่คดีแพ่งบางคดีก็ไม่ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 มาใช้ โดยถือว่าศาลในคดีอาญา ยังไม่ได้วินิจฉัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ ศาลในคดีแพ่งสามารถฟังข้อเท็จจริงใหม่ได้ ทำให้เกิดความสับสนในหมู่นักกฎหมายและผู้ศึกษากฎหมาย บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 มาใช้บังคับแก่คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ในกรณีที่คดีส่วนอาญาพิพากษายกฟ้องเพราะเหตุยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย โดยบัญญัติให้คดีอาญาที่ศาลยกฟ้องเพราะเหตุยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้น ให้จำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสองนั้น ไม่ผูกพันที่จะต้องนำมาตรา 46 มาใช้ โดยในคดีส่วนแพ่งให้ผู้เสียหายนำพยานหลักฐานมาสืบว่าจำเลยกระทำความผิดและชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนและอำนวยความยุติธรรมให้แก่สังคมได้มากที่สุด

¹ นักศึกษาหลักสูตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริดิพณมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

² ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ABSTRACT

In adjudicating a civil and penal action, the Code of Criminal Procedure in section 46 states that in judging a civil matter, a court needs to rely on the fact appearing on its criminal judgment. This facilitates adjudication on a civil and penal action to be speedy and fair to a victim. According to the precedent established by the Supreme Court, the Court gave a clear thought on cases in which a defendant is guilty beyond a reasonable doubt or definitely not guilty and, as a consequent, it is understandable whether he or she is liable for tort. However, in a criminal case where a defendant is acquitted for a benefit of doubt, the Court gave an unclear application on the section 46. In some cases, it allows an acquisition of a new fact on a civil consideration. This creates an uncertainty on this application of law to many legal practitioners along with law students. Therefore, this article suggests that amendment of the section 46 is preferred in that cases where a defendant is acquitted for a benefit of doubt shall be acquired a new fact to consider on a civil matter as they are distinct from cases where the proof is beyond a reasonable doubt.

1. บทนำ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 บัญญัติหลักเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานในคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญาว่า “ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา” ทั้งนี้ เพื่อให้ศาลในคดีส่วนอาญาและศาลในคดีส่วนแพ่งวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เนื่องจากศาลแพ่งและศาลอาญาเป็นระบบศาลยุติธรรมที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หากศาลทั้งสองฟังข้อเท็จจริงที่ต่างกันย่อมทำลายความน่าเชื่อถือของศาล อีกทั้ง เพื่อความสะดวกในอันที่จะไม่ต้องพิจารณาสองครั้ง จากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาในกรณีคดีส่วนอาญาที่ยกฟ้องโจทก์ เพราะเหตุยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสอง ยังมีความไม่ชัดเจนว่า คดีส่วนแพ่งศาลจะให้ผู้เสียหายสืบพยานหลักฐานเกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนได้แก่ไหนเพียงไร และเนื่องจากในคดีแพ่งและคดีอาญานั้น มีจุดมุ่งหมาย หลักความรับผิดชอบ หลักการดำเนินคดี มาตรฐานการพิสูจน์ และการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานที่แตกต่างกัน ดังนี้ เพื่อความชัดเจนในการปรับใช้ มาตรา 46 และเพื่อให้คำพิพากษาคดีส่วนแพ่งเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 47 จึงควรที่จะแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 โดยบัญญัติให้คดีอาญาที่ศาลยกฟ้องเพราะเหตุยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสองนั้น ไม่ผูกพันที่จะต้องนำมาตรา 46 มาใช้ โดยในคดีส่วนแพ่งให้ผู้เสียหายนำพยานหลักฐานมาสืบว่าจำเลยกระทำความผิดและชดเชยค่าสินไหมทดแทนได้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนและอำนวยความสะดวกให้แก่สังคมได้มากที่สุด

2. แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

ความมุ่งหมายของกฎหมายแพ่งอยู่ที่การชดเชยเยียวยาความเสียหาย ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องให้มีการชดเชยเยียวยาเพื่อให้ได้รับการเยียวยาและกลับสู่สภาพเดิมก่อนที่จะเกิดความเสียหายให้ได้มากที่สุด การใดจะถือเป็นละเมิดนั้น ไม่ได้อยู่ที่ว่ามีบทกฎหมายกำหนดว่าอะไรเป็นละเมิดหรือไม่ หากแต่อยู่ที่หลักเกณฑ์ที่ว่าต้องมีความเสียหายอันเป็นผลจากการกระทำล่วงละเมิดหรือมีการกระทำโดยไม่มีอำนาจทำได้เกิดขึ้น จึงจะมีการเรียกให้ผู้ก่อความเสียหายรับผิดชอบใช้ได้ สำหรับคดีอาญาเป็นเรื่องที่เป็นความผิดต่อสังคมกระทบกระเทือนต่อรัฐ และความผิดอาญาจะมีกฎหมายกำหนดไว้โดยชัดเจนว่า การกระทำใดเป็นความผิด แต่สำหรับโทษทางอาญานั้นเป็นการปราบปรามให้เจ็ดหลาบและป้องปราม มิให้มีผู้กระทำเช่นนั้นอีก

องค์ประกอบภายในในเรื่องของเจตนาในทางอาญาและแพ่งมีความแตกต่างกัน ผู้กระทำละเมิดไม่จำเป็นต้องถึงกับมีเจตนาทางอาญา กล่าวคือ แม้ผู้กระทำจะไม่ได้ประสงค์ต่อผลหรือเล็งเห็นผลในการกระทำความเสียหายให้แก่ผู้อื่น เพียงแต่การกระทำนั้นเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำให้ผู้อื่นเป็นอันตราย ผู้นั้นก็ต้องรับผิดชอบเพื่อละเมิด ทั้งกรณีประมาทเลินเล่อในเรื่องละเมิดนี้ มีความรับผิดชอบเช่นเดียวกับการกระทำโดยจงใจในเรื่องละเมิด แต่สำหรับการกระทำโดยประมาททางอาญานั้น กฎหมายอาญาจะบัญญัติไว้เฉพาะว่าการกระทำประมาทในเรื่องใดที่จะเป็นความผิดอาญาบ้าง โดยในกรณีที่เป็นทางความผิดอาญาและละเมิดหรือเรียกว่าเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญานั้น ผู้เสียหายจะฟ้องคดีอาญาและฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเป็นคดีแพ่งไปพร้อมๆ กันก็ได้

หลักการดำเนินคดีแพ่งนั้นใช้ หลักความตกลง (Negotiation Principle) ซึ่งเป็นเรื่องสิทธิของเอกชนซึ่งมีต่อกันตามกฎหมายเอกชน ตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดเรื่องทฤษฎีการต่อรองหรือสัญญา ซึ่ง คู่ความสามารถที่จะตกลงกันได้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะคิดนั้นจะอยู่ในขั้นตอนใดส่วนศาลก็จะทำหน้าที่เป็นเพียง ผู้ชี้ขาดตัดสินคดีให้เป็นไปตามสิ่งที่คู่ความนำเสนอและยังไม่ยอมรับกันเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ โดยทั่วไปการดำเนินคดีแพ่งจึงเป็นเรื่องของการต่อสู้ระหว่างคู่ความอย่างแท้จริง ส่วนศาลนั้นตามปกติก็จะวางเฉย และคอยควบคุมการต่อสู้คดีของคู่ความเพื่อให้เรื่องที่พิพาทกันนั้น เป็นอันยุติและเกิดความเป็นธรรมเท่านั้น นอกจากนี้ ประัชญาของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็เน้นไปที่การประนีประนอม คู่ความในคดีแพ่งสามารถทำความตกลงให้เรื่องต่างๆ ได้เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการไกล่เกลี่ย เสร็จต่อรอง หรือประนีประนอมยอมความกัน หากความตกลงนั้นไม่ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน คู่ความตกลงกันอย่างไร ศาลก็ต้องปฏิบัติตามนั้น ส่วนการดำเนินคดีอาญาเป็นไปตามหลักการตรวจสอบ (examination principle) กล่าวคือ องค์การในกระบวนการยุติธรรมทุกฝ่ายมีหน้าที่ต้องตรวจสอบความจริง ในเรื่องที่กำลังกล่าวหาและต้องตรวจสอบค้นหาความจริงโดยปราศจากข้อผูกมัดใดๆ ด้วยเหตุนี้ โดยทั่วไป การดำเนินคดีอาญาจึงเป็นเรื่องระหว่างรัฐกับผู้ถูกกล่าวหา ส่วนศาลนั้น ตามปกติ ก็จะต้องดำเนินคดีอย่างกระตือรือร้นด้วย เพราะศาลต้องค้นหาความจริงเพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงในคดีและสามารถวินิจฉัยตัดสินคดีได้อย่างถูกต้อง

การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีแพ่ง ศาลจะต้องวินิจฉัยโดยการชั่งน้ำหนักพยานทั้งสองฝ่ายเทียบกันดูว่า ฝ่ายใดมีเหตุผลและน้ำหนักดีกว่ากัน โดยศาลมีอำนาจเต็มที่ในอันที่จะวินิจฉัยว่า พยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบมานั้น จะเกี่ยวกับประเด็นและเป็นอันเพียงพอให้เชื่อฟังเป็นยุติได้หรือไม่ แล้วพิพากษาคดีไปตามนั้น ส่วนคดีอาญาจะต้องพิจารณาพยานหลักฐานของโจทก์จนแน่ใจว่า มีความผิดเกิดขึ้นจริง และจำเลยกระทำความผิดนั้น จึงจะลงโทษจำเลยได้ โดยในคดีอาญา ศาลต้องใช้ดุลพินิจชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง และไม่พิพากษาลงโทษจำเลยจนกว่าจะแน่ใจว่า มีการกระทำความผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น ดังนี้เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่า จำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ จึงต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย

มาตรฐานการพิสูจน์ในคดีแพ่งจะเป็นระดับการพิสูจน์ให้เห็นถึงพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือกว่ากัน (preponderance of evidence หรือ balance of probability) กล่าวคือ คู่ความในคดีฝ่ายที่มีภาระการพิสูจน์จะต้องนำพยานหลักฐานมาสืบหรือแสดงให้ศาลเห็นถึงความโน้มเอียงหรือความน่าจะเป็นของข้อเท็จจริงตามที่ตนกล่าวอ้างมากกว่าข้อโต้แย้งของอีกฝ่ายหนึ่ง หรือเกินกว่าร้อยละ 50 ส่วนมาตรฐานการพิสูจน์สำหรับโจทก์ในคดีอาญาจะเป็นระดับการพิสูจน์ให้ได้ความชัดเจนโดยปราศจากข้อสงสัยตามสมควรหรือปราศจากเหตุอันควรสงสัย (proof beyond reasonable doubt) โจทก์จะต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นได้โดยพยานหลักฐานของโจทก์เองว่า มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดรายนี้จริง โดยปราศจากเหตุอันควรสงสัยอย่างหนึ่งอย่างใด หากมีเหตุอันควรสงสัย อย่างไม่อย่างหนึ่ง ว่าจำเลยอาจจะไม่ใช่ผู้กระทำความผิด ศาลจะยกประโยชน์แห่งความสงสัย นั้นให้แก่จำเลย (in dubio pro reo)

3. หลักการดำเนินคดี การรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาในต่างประเทศ

ส่วนการรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาในต่างประเทศ สำหรับประเทศอังกฤษ ระบบการพิจารณาคดีของอังกฤษเป็นระบบการค้นหาความจริง ต้องอาศัยการกระทำของคู่ความ คู่ความมีหน้าที่นำพยานหลักฐานต่างๆ มาแสดงเพื่อประโยชน์แก่คดีของตน ทำให้ศาลและลูกขุนเชื่อถือข้ออ้างของตน ทำให้ในแต่ละคดีไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา มีกฎหมายเรื่องพยานหลักฐานกำหนดไว้โดยเคร่งครัด โดยมีศาลและลูกขุนตัดสินข้อเท็จจริงเป็นเรื่องๆ ไป อังกฤษจึงมีการแบ่งแยกการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกัน โดยชัดเจนและมีกฎหมายการรับฟังพยานหลักฐานโดยเคร่งครัด และสำหรับ คำพิพากษาในคดีอาญาที่พิพากษาลงโทษจำเลยนั้น แม้จะถือว่าคดีอาญามีภาระการพิสูจน์มากกว่าก็ตาม แต่โดยส่วนใหญ่ถือว่า คำพิพากษาเช่นนี้ไม่อาจนำมารับฟังผูกมัดจำเลยในคดีแพ่งได้ โดยมีผู้พิพากษาของอังกฤษได้ให้เหตุผลในการไม่รับฟังข้อเท็จจริงทางอาญาว่า คำวินิจฉัยของศาลในคดีอาญานั้นเป็นเพียงความเห็นของศาลอื่นเท่านั้น มิใช่พยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับคดีแพ่ง ประเด็นในคดีแพ่งและคดีอาญาไม่ตรงกันทีเดียว คำวินิจฉัยของศาลในคดีอาญาถือเป็นเพียงความเห็นเท่านั้น จึงจะนำความเห็นมาฟังเป็นพยานในคดีหลังไม่ได้ คำวินิจฉัยในคดีอาญาเป็นพยานบอกเล่าในคดีหลัง แสดงให้เห็นถึงแนวปฏิบัติของศาลอังกฤษว่าจะไม่นำข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่ตัดสินแล้วมาใช้ในคดีแพ่ง

ส่วนการดำเนินคดีอาญาของฝรั่งเศสถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ที่ถือว่าความผิดอาญา เป็นความผิดต่อสังคมหรือรัฐ รัฐมีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดดังกล่าว เนื่องจากรัฐมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม และป้องกันสังคมมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ด้วย ดังนี้ ถ้ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นจึงเป็นหน้าที่ของรัฐในการดำเนินคดีฟ้องร้องให้ผู้กระทำความผิด ได้รับโทษ โดยถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหาย อย่างไรก็ตาม รัฐไม่ได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้แต่ผู้เดียว โดยเด็ดขาด โดยให้ออกชนฟ้องร้องดำเนินคดีได้บ้างเช่นกัน โดยจำกัดประเภทและฐานความผิดไว้ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นความผิดอาญาเล็กๆ น้อยๆ ที่เกี่ยวข้องหรือกระทบกระเทือนต่อประโยชน์ส่วนได้เสียของเอกชนและผู้เสียหายโดยตรงเท่านั้น สำหรับการรับฟังพยานหลักฐานคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาของฝรั่งเศสนั้น ถือหลักว่า ข้อเท็จจริงที่ศาลอาญาพิพากษาชี้ขาดแล้ว ย่อมทำให้ศาลแพ่งต้องถือตามข้อเท็จจริงนั้น ในประมวลกฎหมายฝรั่งเศสไม่มีบทบัญญัติชัดเจนในเรื่องนี้ แต่ความเห็นทางศาลและนักนิติศาสตร์เห็นพ้อง กันว่า หลักการนี้เป็นหลักทั่วไปที่ใช้บังคับได้ ทั้งนี้ประมวลการสอบสวนของประเทศฝรั่งเศส มาตรา 3 วรรคสอง ได้กล่าวรับรองว่า เมื่อเจ้าทุกข์เป็น โจทก์ฟ้องความรับผิดทางแพ่งต่อศาลแพ่งแล้ว ศาลจะหยุดการ พิจารณาการชี้ขาดของคดีอาญาซึ่งได้ฟ้องขึ้นก่อนแล้ว หรือกำลังฟ้องขึ้นในระหว่างคดีแพ่งนั้น และตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 4 วรรคสอง วางหลักว่า ถ้ามีการฟ้องคดีอาญาแล้วแต่ยังไม่มี คำพิพากษาถึงที่สุด การดำเนินคดีแพ่งอาจถูกระงับการดำเนินคดีไว้จนกว่าคดีอาญาจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด แสดงให้เห็นถึงแนวคิดว่า คดีอาญามีความสำคัญกว่าคดีแพ่ง ทำให้การดำเนินคดีแพ่งต้องฟังข้อเท็จจริงจาก คดีอาญาที่ถึงที่สุดแล้ว

4. สถานการณ์ปัญหาเกี่ยวกับการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามกฎหมายไทย และการ รับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

สำหรับหลักการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาของไทยแต่เดิมนั้น ได้รับอิทธิพลจาก กฎหมายฝรั่งเศส โดยหลักเกณฑ์การรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้บัญญัติไว้ใน ประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 90 จนในที่สุด ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 46 ของประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เหตุผลที่มีการร่างบทบัญญัติในส่วนนี้ก็เนื่องมาจากความต้องการให้ ผู้เสียหายมีสิทธิเลือกฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาที่ศาลแพ่งหรือศาลอาญาก็ได้ ทำให้ต้องมี หลักเกณฑ์ในเรื่องการรับฟังข้อเท็จจริงไว้ เพื่อให้ศาลทั้งส่วนแพ่งและส่วนอาญารับฟังข้อเท็จจริง ไปใน แนวทางเดียวกัน โดยในการจะพิพากษาคดีส่วนแพ่งจะต้องถือเอาข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญา แต่ในการพิพากษาส่วนแพ่งจะต้องเป็นไปตามหลักในเรื่องความรับผิดทางแพ่ง โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าใน คดีอาญาผู้ต้องหาจะถูกพิพากษาลงโทษหรือพิพากษาให้ปล่อยตัวไปแต่อย่างไรหรือไม่ บทบัญญัติ มาตรา 46 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น เป็นการวางหลักไว้กว้างๆ ต่อมาจึงได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาได้วางหลักเกณฑ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับการบังคับใช้บทบัญญัตินี้ดังกล่าวไว้เป็นบรรทัดฐาน กล่าวคือ ต้องเป็น

คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา คำพิพากษาคดีอาญาต้องถึงที่สุด คู่ความในคดีแพ่งต้องเป็นคู่ความหรือเสมือนเป็นคู่ความ ในคดีอาญามาก่อน และ ข้อเท็จจริงในคดีอาญาต้องเป็นประเด็นโดยตรงในคดีอาญาอันได้รับการวินิจฉัยโดยชัดแจ้งแล้ว ซึ่งคดีส่วนแพ่งนั้นมีประเด็นอย่างเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 นี้ เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญา แต่สำหรับปัญหาเรื่องความรับผิดชอบนั้น เป็นคนละเรื่องกัน กล่าวคือ ในเรื่องความรับผิดชอบนั้นต้องนำเอาข้อเท็จจริงและผลของข้อเท็จจริงไปใช้แก่จำเลย และในเรื่องนี้หลักในทางกฎหมายอาญาต่างกับหลักของกฎหมายแพ่ง จึงมีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 47 วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “คำพิพากษาคดีส่วนแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่ง โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าจำเลยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดหรือไม่” และได้บัญญัติสนับสนุนไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 424 ว่า “ในการพิพากษาคดีข้อความรับผิดเพื่อละเมิดและกำหนดค่าสินไหมทดแทนนั้น ท่านว่าศาลไม่จำเป็นต้องดำเนินตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายลักษณะอาญาอันว่าด้วยการที่จะต้องรับโทษ และไม่จำเป็นต้องพิเคราะห์ถึงการที่ผู้กระทำความผิดต้องคำพิพากษาลงโทษทางอาญาหรือไม่” จากบทบัญญัตินี้จะเห็นได้ว่า ผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีทางอาญานั้น ไม่ต้องพิจารณาถึงข้อความรับผิดดังเช่นผู้พิพากษาส่วนแพ่ง กล่าวคือ สำหรับผู้พิพากษาคดีอาญานั้น จะต้องพิพากษาลงโทษหรือไม่ลงโทษ เป็นวิธีการบังคับอันอาจจะทำให้ต้องเสื่อมเสียเกียรติยศชื่อเสียงและเสรีภาพ แต่สำหรับผู้พิพากษาคดีส่วนแพ่งนั้น เป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาเกี่ยวกับว่ามีบุคคลหนึ่งได้รับความเสียหายโดยผลแห่งความผิดและเรียกค่าสินไหมทดแทนโดยผู้พิพากษาส่วนแพ่งไม่ต้องคำนึงถึงว่าการนั้นเป็นความผิดต่อกฎหมายอาญาหรือไม่ แต่จะต้องพิจารณาว่าการนั้นทำให้เกิดความเสียหายขึ้นเพียงไร

จากการศึกษาสภาพปัญหาของการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาคดีคดีส่วนอาญาพิพากษายกฟ้องของไทยเหตุที่จะยกฟ้องคดีอาญานั้น มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 ซึ่งกำหนดว่า ถ้าจำเลยมิได้กระทำความผิด การกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด คดีขาดอายุความ หรือมีเหตุตามกฎหมายที่จำเลยไม่ควรรับโทษ ศาลต้องพิพากษายกฟ้องโจทก์และปล่อยจำเลยไป

อย่างไรก็ตาม หากศาลยกฟ้องเพราะจำเลยไม่มีความผิดในทางอาญา แต่ก็อาจมีความรับผิดชอบทางแพ่งได้ เช่นกรณี ข้อเท็จจริงได้ความว่า จำเลยกระทำการโดยประมาททำให้เสียหายทรัพย์ แต่จำเลยอาจมีความรับผิดชอบทางแพ่งได้ นอกจากนี้ ยังมีมีหลักกฎหมายยกเว้นความรับผิดชอบบางอย่างซึ่งใช้ได้ทั้งในคดีอาญาและในคดีแพ่ง เช่น การกระทำโดยจำเป็น หรือโดยป้องกัน หรือตามคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมายนั้น เป็นการยกเว้นความรับผิดชอบในทางแพ่งเช่นเดียวกับความรับผิดชอบในทางอาญา แต่ว่าหลักเกณฑ์และฐานะจะต่างกันไป และจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าหลักในความรับผิดชอบทางอาญานั้นไม่เหมือนกับหลักเรื่องความรับผิดชอบในทางแพ่งเช่นตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 65 บุคคลวิกลจริตไม่ต้องรับผิดชอบในทางอาญา แต่จะต้องรับผิดชอบในการละเมิดทางแพ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 429 หรือ เด็กย่อมต้องรับผิดชอบในทางแพ่งเสมอ แต่ว่าในทางอาญานั้นเด็กเป็นเหตุยกเว้นโทษตามกฎหมาย ดังที่บัญญัติไว้ในประมวล

กฎหมายอาญามาตรา 73 และ 74 หรือการกระทำโดยประมาทนั้น กฎหมายอาญาลงโทษแต่เฉพาะในเรื่องที่กฎหมายได้บัญญัติไว้เท่านั้น แต่ในทางแพ่งนั้น การกระทำโดยประมาททำให้ต้องรับผิดชอบเช่นเดียวกับการกระทำโดยจงใจตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420

เพราะฉะนั้นการที่ศาลอาญายกฟ้องปล่อยตัวบุคคลใดไป ไม่ได้หมายความว่า ไม่ต้องรับผิดชอบในทางแพ่ง และศาลที่ได้รับฟ้องคดีแพ่งในวันนั้น ไม่จำเป็นต้องถือว่าไม่มีความผิดด้วย การที่ผู้ต้องหาจะต้องรับผิดชอบเพียงใดจะต้องพิจารณาตามกฎหมายแพ่งอันว่าด้วยความรับผิดชอบเพื่อการละเมิดนั้นๆ รวมทั้ง กรณีแม้จะฟ้องคดีแพ่งในศาลที่พิจารณาคดีอาญายุ่่นั้น หากว่าศาลคดีส่วนอาญายกฟ้องคดีนั้น ศาลอาญาก็ต้องพิจารณาเรื่องความรับผิดชอบในทางแพ่งนั้นตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และอาจบังคับให้จำเลยซึ่งได้ยกฟ้องปล่อยตัวไปในคดีอาญาโดยได้รับการยกเว้นโทษ เพราะเป็นคนวิกลจริตหรือเป็นเด็กอ่อนอายุ ฯลฯ ให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ โดยไม่ขัดกับคำพิพากษาส่วนอาญา

ความแตกต่างระหว่างความรับผิดชอบทางแพ่งกับหลักความรับผิดชอบทางอาญานั้น ไม่ได้มีแต่เฉพาะในหลักเกณฑ์ที่จะต้องรับผิดชอบเท่านั้น แต่ต่างกันในข้อที่จะต้องรับผิดชอบเพียงใดด้วย ผู้พิพากษาส่วนอาญาอาจบรรเทาความรับผิดชอบด้วยเหตุในกฎหมายอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ เช่น เป็นเด็ก เป็นญาติ หรือบันดาลโทษะ เป็นต้น หรือโดยพิจารณาเหตุสมควร เช่น เหตุอันควรปราณี เป็นต้น แต่ความรับผิดชอบทางแพ่งนั้นเมื่อพิจารณาว่าต้องรับผิดชอบแล้ว ไม่สามารถบรรเทาลงด้วยเหตุทำนองที่กล่าวมานี้ เช่น เด็กอายุกว่า 14 ถึง 16 ปี ลักทรัพย์ และถูกฟ้องทางอาญา ศาลได้พิพากษาให้จำคุก 1 ปีและลดโทษฐานเป็นเด็ก 6 เดือน ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 75 และเมื่อให้การรับสารภาพ ศาลอาจลดโทษให้เหลือจำคุก 3 เดือน ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 78 ถ้าฝ่ายที่เสียหายฟ้องคดีแพ่งในศาลอาญาหรือแยกฟ้องในศาลแพ่ง ผู้เสียหายย่อมจะได้คืนทรัพย์หรือราคาทรัพย์หรือค่าสินไหมทดแทนตามที่ตนร้องขอ โดยศาลในคดีส่วนแพ่งจะลดจำนวนค่าสินไหมทดแทนลงเพราะเหตุที่ผู้กระทำผิดเป็นเด็กหรือจำเลยรับสารภาพไม่ได้

จากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาในกรณีที่ศาลคดีส่วนอาญายกฟ้องด้วยเหตุยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยนั้น ศาลในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาบางคดีก็ถือว่าข้อเท็จจริงในคดีอาญาไม่ผูกพันคดีแพ่ง โดยศาลในคดีส่วนแพ่งให้ผู้เสียหายสามารถสืบข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเพื่อให้ศาลในคดีส่วนแพ่งวินิจฉัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด และทำละเมิดเพื่อให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายได้ แต่บางคดีศาลในคดีส่วนแพ่งได้วินิจฉัยว่า เมื่อศาลได้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย เป็นการวินิจฉัยข้อเท็จจริงอันเป็นประเด็นแห่งคดีไว้แน่นอนแล้วว่า โจทก์ไม่มีพยานหลักฐานมาสืบให้ศาลเห็นโดยชัดแจ้งว่าจำเลยกระทำความผิด ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 โดยให้ข้อเท็จจริงในคดีอาญาผูกพันในคดีแพ่ง แม้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 47 จะบัญญัติว่า คำพิพากษาคดีส่วนแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันว่าด้วยความรับผิดชอบบุคคลในทางแพ่ง โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าจำเลยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม ในคดีส่วน

แพ่งจึงต้องฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีส่วนอาญาว่าจำเลยไม่ได้กระทำละเมิดต่อโจทก์ จำเลยจึงไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์

ในกรณีพิพาทยกฟ้องเพราะยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสองนั้น ในความเข้าใจของนครธรรมดาสامัญทั่วไปแล้ว เป็นกรณีที่พยานหลักฐานของโจทก์บ่งบอกถึงตัวจำเลยที่น่าจะได้กระทำความผิด แต่ก็ยังมีเหตุบางอย่างทำให้เกิดความสงสัยว่าจำเลยอาจไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดก็ได้ ศาลจึงยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย แต่สำหรับบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดนั้น หากไปฟ้องร้องเป็นคดีแพ่งเรียกค่าเสียหายจากจำเลยอันถือเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา และต้องนำข้อเท็จจริงในคดีอาญามาฟังในคดีแพ่งเลย ว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด โดยไม่ให้โอกาสผู้เสียหายนำพยานหลักฐานมาสืบว่า จำเลยคือผู้กระทำความผิด และกระทำละเมิดนั้น ย่อมเกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้เสียหายเป็นอย่างยิ่ง กรณีเช่นนี้ ข้อเท็จจริงที่ศาลในคดีอาญาพิพากษายกฟ้องเพราะเหตุแห่งความสงสัย จึงไม่ควรนำมาผูกมัดให้ศาลในคดีแพ่งต้องฟังข้อเท็จจริงตามนั้นว่าจำเลยได้กระทำความผิด

5. ข้อเสนอแนะ

1 แก้ไขกฎหมายให้มีลักษณะเช่นเดียวกับการพิจารณาการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222 / 7 ซึ่งได้บัญญัติถึงการดำเนินคดีแบบกลุ่มสำหรับคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาไว้แตกต่างจากบทบัญญัติในมาตรา 46 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่า ในกรณีที่มีการฟ้องคดีแบบกลุ่มเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาแม้ว่าจะมีการฟ้องเป็นคดีอาญาแล้วก็ตาม ศาลที่พิจารณาคดีแบบกลุ่มอาจพิจารณาคดีต่อไปโดยไม่ต้องรอให้คดีอาญามีคำพิพากษา ก่อน และหากศาลในคดีอาญามีคำพิพากษาแล้ว (1) ในคดีที่คำพิพากษาคดีส่วนอาญานั้นได้วินิจฉัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดศาลในคดีแบบกลุ่มต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา (2) ในกรณีที่คำพิพากษาคดีส่วนอาญาได้วินิจฉัยเป็นอย่างอื่น ศาลที่พิจารณาคดีอาญาแบบกลุ่มไม่จำเป็นต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญา ซึ่งแสดงว่า ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญานั้น หากศาลในคดีส่วนอาญาพิพากษายกฟ้องเพราะพยานหลักฐานไม่พอให้รับฟังว่าจำเลยกระทำหรือเหตุสงสัยตามสมควรว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสองนั้น ศาลที่ดำเนินคดีแบบกลุ่มไม่จำเป็นต้องฟังข้อเท็จจริงตามนั้น ต้องสืบพยานหลักฐานเพื่อฟังว่าจำเลยกระทำละเมิดหรือไม่แล้วพิพากษาคดีไปตามนั้น ซึ่งแตกต่างจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา 46 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แสดงให้เห็นเจตนารมณ์ของการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ถือการคุ้มครองผู้เสียหายจำนวนมากเป็นสาระสำคัญ เพราะมีฉะนั้น หากมีการดำเนินคดีอาญาแก่จำเลยแล้วหากศาลยกฟ้องเพราะเหตุยกประโยชน์แห่งความสงสัยก็ห้ามมิให้ศาลคดีแพ่งฟังข้อเท็จจริงตามนั้น ต้องมีการนำพยานหลักฐานมาสืบเพื่อพิสูจน์การกระทำของจำเลยใหม่อีกครั้ง

2 ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องจำเลย โดยผู้เสียหายไม่ได้เป็นโจทก์ร่วม อาจเป็นไปได้ที่พนักงานอัยการจะเกิดความพลั้งเผลอ ขาดความเอาใจใส่ในการดำเนินคดี ทำให้พยานหลักฐานไม่เข้มแข็งพอ แต่ในคดีแพ่งที่ผู้เสียหายหรือผู้มีส่วนได้เสียเป็นผู้ฟ้องเองจะมีความตั้งใจในการดำเนินคดี เอาใจใส่กับพยานหลักฐานในทุกแง่ ดังนี้ ศาลในคดีแพ่ง น่าจะฟังข้อเท็จจริงได้ชัดเจนยิ่งกว่า ดังนี้ ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ โดยผู้เสียหายไม่ได้เข้าร่วมเป็นโจทก์ หากศาลพิพากษายกฟ้องโดยยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย ข้อเท็จจริงในคดีอาญาไม่ควรผูกพันผู้เสียหาย เพื่อที่จะให้ผู้เสียหายมีโอกาสสืบพยานหลักฐานในคดีส่วนแพ่งได้อย่างเต็มที่เพื่อที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายจากผู้กระทำความผิด ซึ่งถือว่าเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่อำนาจศาล จึงควรมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในกรณีที่ผู้เสียหายไม่ได้เข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการในคดีอาญาหากศาลในคดีอาญาพิพากษายกฟ้องเพราะเหตุแห่งความสงสัย การพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ไม่ควรนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาบังคับใช้เพราะเป็นกรณีที่ศาลเองยังไม่แน่ใจว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ ผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งเรียกค่าเสียหายจากจำเลยควรที่จะสามารถนำพยานหลักฐานมาแสดงหรือนำสืบใหม่ว่า กระทำความผิดของจำเลยเป็นการกระทำละเมิดแก่ผู้เสียหาย